

BIBLIOTEKARZ PODLASKI
4/2022 (LVII)
<https://doi.org/10.36770/bp.751>
ISSN 1640-7806 (print) ISSN 2544-8900 (online)
www.bibliotekarzpodlaski.pl

Oleksandr Boron*

Narodowa Akademia Nauk Ukrainy, Kijów /
/ National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv
ORCID: 0000-0002-1014-2219

Джерела Шевченкової обізнаності із творчістю Тимка Падури (з нових коментарів до повістей)¹

Sources of Shevchenko's Awareness of Tymko Padura's Works:
New Comments on the Prose

Abstract: The paper assumes that Shevchenko became acquainted with Tymko Padura's poetry primarily through oral tradition, not through publications. Accordingly, it questions the statement from the commentary to the novel *A Walk with Pleasure and Not Without a Moral* in the latest Complete Works of Shevchenko, which says that he quoted one of Padura's songs from the 1842 Lviv edition. The prototype of Padura's collection described in the novel was probably the Warsaw edition of 1844. It is also suggested that in future academic publications, it should be noted that Yan Komarnytskyi was not the author of the song "I returned from Siberia," one of the versions of which is put in Shevchenko's diary. The Ukrainian poet wrongly attributed it to Padura.

Keywords: scope of reading, folklore, edition, collection, commentary, clarification.

На перший погляд, Шевченкове ставлення до Тимка Падури, представника «української школи» в польській літературі, або, як його ще визначають,

* Oleksandr Boron – dr nauk filologicznych, starszy pracownik naukowy w Instytucie Literatury im. T.H. Szewczenki Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, autor m.in. studium *Sources of Shevchenko's acquaintance with Japanese culture (a comment on several diary entries)* (2022).

¹ Складаю сердечну подяку Остапові Коневі (Нью-Йорк) за люб'язне копіювання кількох публікацій, недоступних в Україні в умовах воєнного часу.

Oleksandr Boron, *Джерела Шевченкової обізнаності із творчістю Тимка Падури...*

польсько-українського поета, не викликає жодних різнотлумачень: воно було цілком негативне, про що свідчать відповідні пасажі у повісті «Прогулка с удовольствием и не без морали» (1855–1858) і щоденнику. Втім, питання насправді не таке просте. Не зовсім зрозуміло, наскільки глибоко український поет знав доробок Падури, якими джерелами при цьому користувався, а головне – які прикмети чи особливості його творів викликали висловлену оцінку.

Ясна річ, не можна ототожнювати біографічного Шевченка із розповідачем у прозі, але близькість між ними не підлягає сумніву, бо наратор тут великою мірою втілює свідомість самого письменника, «він – свій у колі персонажів, не лише спостерігає, а й діє, переживає, розмірковує, виступаючи не лише як розповідач, а й як автогенний герой» повістей, особливо «Прогулки...»². У сюжеті повісті відобразилися Шевченкові враження від другої подорожі Україною, зокрема Київщиною у 1845 і 1846 роках.

Варто уважніше і глибше розглянути присвячені Падурі фрагменти твору. Після Василькова розповідач із Трохимом дісталися поштової станції поблизу Білої Церкви, а позаяк вільної кімнати не виявилось, то обидва мусили шукати для ночівлі трактир за дві версти від станції: «Пользуясь сим удобным случаем, я мог бы описать вам белоцерковский жидовский трактир со всеми его грязными подробностями, но фламандская живопись мне не далась, а здесь она необходима»³. Поза сумнівом, Шевченко не раз відвідував Білу Церкву. На думку Петра Жура, поет бував у містечку в 1843–1846 роках, прямуючи з Києва до Кирилівки й назад⁴, зокрема й наприкінці вересня 1846-го, коли за дорученням Археографічної комісії виїхав із Києва до Кам'янця-Подільського за маршрутом, як вказує тодішній поштовий дорожник, Віта – Васильків – Біла Церква⁵. Подорож через ці містечка описано й у творі.

Саме в білоцерківському трактирі розповідач помітив видання віршів Падури:

² В.Л. Смілянська, *Шевченкознавчі роздуми*, Київ 2005, с. 218.

³ Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів: У 12 т., Т. 4*, Київ 2003, с. 209–210.

⁴ П. Жур, *Дума про Огонь. З хроніки життя і творчості Тараса Шевченка*, Київ 1985, с. 274.

⁵ Там само, с. 270.

Комната была что-то вроде лавки, с шкафами около стен и стеклянным ящиком вдоль комнаты, вроде застойки. Перед ящиком я остановился и между галантерейными безделушками, как бы вы думали, что я увидел? Книгу в желтой обертке. А я только хотел было сказать Трохиму, чтобы достал книгу из чемодана, а тут она сама в руки лезет, и Трохима тревожить не нужно. Беру со стола свечу и читаю заглавие, кажется, славянскими буквами: «Украинская поэзия» – Н. Падуры. Поди-ко, голубчик, сюда, я тебя давно не видал. Ящик, однако ж, был заперт. Я позвал хозяина, но вместо хозяина явился какой-то жидок с рыжей бородкой. Я просил его достать мне из ящика книгу, но он рекомендовался мне, что он фактор, а не хозяин лавки. Я велел ему позвать хозяина. Явился хозяин, тот самый благовидный жид, что помогал мне снимать непромокаемую шинель. Я просил его достать книгу. Он достал и, подавая ее мне, сказал: «Десять золотых». – «А если только прочитать, – спросил я, принимая книгу, – что будет стоить?» – «Пять золотых», – сказал жид, побрякивая ключами. Делать нечего, я отдал пять золотых и спросил нож, чтобы разрезать дорогую книгу, но это было напрасно: книга была разрезана и даже запачкана. Кроме сальных пятен, я заметил на полях листов то прямые черты, крепко проведенные где ногтем, а где и карандашом, то знак восклицательный, то знак вопросительный, то черт знает что. «Ай, ай! – подумал я. – Да ты побывала уже в руках у нашего брата критика»⁶.

Тож розповідач заплатив десь 75 копійок сріблом за саме тільки право почитати вже колись бачену чи, мабуть, що таки й читану книжку. Нині важко сказати, яку видавничу обкладинку мали обидва прижиттєві видання поезії Падури⁷. Трохи далі розповідач докладніше повідомляє про свій досвід ознайомлення із творчістю польського поета: «Поэзия Падуры мне известна и переизвестна, а я заплатил за нее пять золотых, так, из одной прихоти, как говорится, чтобы себя потешить; а между тем, когда увидел каракули на полях, начал читать, как бы никогда не читанную книгу»⁸.

Згодом він розгортає свої міркування з приводу книжки, використавши її як привід для знущально-іронічного пасажу на адресу історика Аполлона Скальковського:

⁶ Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів...*, с. 210.

⁷ *Pienia Tomasza Padury*, Lwów 1842; *Ukrainky z nutoju Tymka Padurry*, Warszawa 1844.

⁸ Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів...*, с. 211.

Над песней под названием «Запорожская песня» было весьма четко написано: «Скальковский врет». Что бы значила эта весьма нецеремонная заметка? Я прочитал песню. Песня начинается так: «Гей, козаче, в имя Бога». Какое же тут отношение к ученому автору «Истории нового коша»? Не понимаю. Ба! вспомнил. Эту самую песенку ученый исследователь запорожского життя-быття вкладывает в уста запорожским лыцарям. Честь и слава ученому мужу! Как он глубоко изучил изображаемый им предмет. Удивительно! А может быть, он хотел просто подсмеяться над нашим братом-хохлою и больше ничего, – Бог его знает, только эта во-лыно-польская песня столько же похожа на песню днепровских лыцарей, сколько похож я на китайского богдыхана⁹.

Коментаторка останнього на сьогодні академічного зібрання Клавдія Сєкарева стисло пояснює, що із двох збірок Падури в цьому разі «йдеться про видання 1842 р., оскільки “Запорожская песня” (“Ruchawka kozackaja”), рядок з якої наводить Шевченко, у виданні 1844 р. надрукована в іншій редакції»¹⁰. В іншій примітці вона додає, що Шевченко має на увазі перше видання праці Аполлона Скальковського «История Новой Сечи или последнего Коша Запорожского» (1841), де цей вірш Падури наведено як зразок усної творчості запорозьких козаків¹¹. Вже у наступному виданні автор виправив помилку: «В первом издании нашей книги мы поместили в настоящей главе одну песнь, считая ее простонародною, но убедясь, что она сочинения современного поэта Падуры, теперь сочли ее излишнею»¹².

Розповідач помиляється, коли невпевнено зауважує, що видання мало «заглавие, кажется, славянскими буквами: “Украинская поэзия”»¹³. Звісно, в художньому творі не важить абсолютна точність, до того ж Шевченко писав із пам'яті, але, очевидно, мав на увазі цілком конкретну книжку. І перше, випущене без відома Падури, і друге, вже в його упорядкуванні,

⁹ Там само.

¹⁰ Там само, с. 563.

¹¹ А. Скальковский, *История Новой Сечи или последнего коша запорожского. Извлечена из собственного запорожского архива*, Одесса 1841, с. 59–61.

¹² А. Скальковский, *История Новой Сечи или последнего коша запорожского. Извлечена из собственного запорожского архива, 2-е изд., испр. и значительно умноженное*, Одесса 1846, Ч.І, с. 153, примітка.

¹³ Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів...*, с. 210.

видання мали заголовок польськими літерами, а не кириличними. Ближчим до наведеної в повісті назви є заголовок збірки 1844 року, яка складається з 12 творів. (Українки – авторський жанр, своєрідне наслідування українських пісень.) Євген Нахлік припускав, що Шевченко ознайомився саме з цим виданням¹⁴, польські переклади тут опубліковано паралельно з українськими текстами.

На основі вивчення автографів та інших документальних джерел Степан Щурат, з'ясував, що цитований у Шевченковій повісті вірш має три редакції¹⁵, при цьому дослідник відкинув¹⁶ запропоноване у праці Володимира Яковича Гнатюка бачення послідовності їх створення¹⁷. Нахлік теж зробив спробу реконструювати перебіг появи редакцій¹⁸, хоча питання досі залишається відкритим. Як стверджував сам Падура у примітці в автографі, вірш «Рухавка (Піснь козацька)» написано 1825 року в Тетієві на прохання членів Південного товариства декабристів Сергія Муравйова і Михайла Бестужева-Рюміна. Пісня починається рядком «Гей, козача, в Божий час!» і складається з восьми строф¹⁹. Після поразки декабристського повстання поет створив нову редакцію з акцентом на спільній боротьбі поляків і українців проти росіян²⁰. Для поширення в Російській імперії Падура склав підцензурну версію, яку під назвою «Піснь козацька» вмістив у збірці «Українки» 1844 року (замість росіян ворогом тут став татарин).

Шевченко цитує перший рядок вірша – «Гей, козаче, в ім'я Бога», тобто, як і стверджувала Секарева, нібито за збіркою 1842 року, де його опубліковано під назвою «Рухавка козацькая 1579 года»²¹. Але в такій

¹⁴ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна. Проблеми українсько-польської літературної компаративістики*, Львів 2010, с. 108.

¹⁵ С.В. Щурат, *Про зв'язки Т. Падури з декабристами*, „Український історичний журнал” 1968, № 11, с. 84.

¹⁶ Там само, с. 82.

¹⁷ В. Гнатюк, *Тимко Падура. Критико-біографічний та історично-культурний нарис*, Харків; Київ 1931, с. 26–28.

¹⁸ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна*, с. 158–159.

¹⁹ *Pysma Tymka Padurry. Wydanie posmertne z awtohrafu*, Lwów 1874, с. 336–338.

²⁰ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна*, с. 158; *Pysma Tymka Padurry. Wydanie posmertne...*, с. 11, 13.

²¹ *Pienia Tomasza Padury...*, с. 44–46.

ідентифікації видання не може бути абсолютної впевненості. Як уже згадувалося, збірка вийшла друком за межами тодішньої Російської імперії без відома Падури, а тому містила неавторизовані та приписувані йому тексти. Більшість дослідників відзначають усне поширення кількох його творів²². Пантелеймон Куліш ще 1862 року зауважив: «Песни Падуры распространены по Днестру и Бугу между надворными панскими козаками и чиншовой шляхтою, посредством раутов в жидовских корчмах и под влиянием разгульных панов-холостяков, покровительствующих просто-народной песенности и подражающих созданным в воображении запорожцам»²³. Нахлік, покликаючись на розвідку Михайла Возняка, нагадує, що Григорій Ількевич у 1830-х роках на Коломийщині записав до свого збірника українських народних пісень текст вірша «Гей, козаче, в ім'я Бога!» (у коротшому і повнішому варіантах)²⁴, засвідчивши тим самим, що деякі пісні Падури поширювалися серед галицьких українців²⁵. Це підтверджував і Володимир Гнатюк, наголошуючи розповсюдженість саме «Рухавки»: «<...> окремі поезії письменника в 20-х і 30-х роках здобувають собі широкої популярності в усній формі. Так його бойову пісню “Рухавка” співають повстанці 1831 року, вона ж іде з ними й на еміграцію, стаючи у Галичині улюбленою піснею шляхетської молоді»²⁶. «Рухавка» під час цього повстання стала бойовою піснею полку волинської кінноти Кароля Ружицького²⁷. Скальковський, публікуючи текст буцімто запорозької пісні, повідомляв, що зафіксував її від прибузьких селян²⁸. Сім строф цього запису близькі до тексту в збірці 1842 року, що вказує на спільність усних джерел чи рукописних списків для обох публікацій.

Іван Франко був упевнений, що Шевченко «спізнався із піснями Падури» під час перебування у кріпацтві, можливо, при дворі Павла

²² Див., зокрема: Р. Радишевський, *Томаш Падура – польсько-український лірик*, [в:] Т. Падура, *Вибрані твори = Utwory wybrane*, Київ 2012, с. 31.

²³ П. Кулиш, *Полякам об українцах*, „Основа” 1862, Лютий (февраль), с. 74.

²⁴ М. Возняк, *У століття «Зорі» Маркіяна Шашкевича (1934–1934). Нові розшуки про діяльність його гуртка*, Львів 1935, Ч. 1, с. 25.

²⁵ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна...*, с. 120.

²⁶ В. Гнатюк, *Тимко Падура в українському...*, с. 146.

²⁷ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна...*, с. 159.

²⁸ А. Скальковский, *История Новой Сечи...*, с. 59.

Енгельгардта²⁹. Втім, як слушно зауважує Нахлік цю певність слід розглядати хіба що як припущення³⁰, хоч і не позбавлене підстав. Падура сам дбав про розповсюдження своїх пісень в Україні, як повідомляє Франко, цитуючи розлогу передмову до видання його творів 1874 року. Перебуваючи у 1827–1828 роках у Саврані на Сквирщині при дворі графа Вацлава Жевуського, Падура набрав хор дворових козаків і вчив їх співати пісні свого авторства³¹.

Зі сказаного випливає, що біографічний Шевченко, як і розповідач повісті «Прогулка...», був добре обізнаний із україномовною творчістю Падури радше саме завдяки усному побутуванню окремих його творів, зокрема й «Рухавки», аніж закордонному тоді львівському виданню. Водночас текст повісті дає підстави вважати, що Шевченко читав таки збірку 1844 року, частину віршів якої знав з усної традиції. До ошатно виданої збірки «Українки з нутю Тимка Падури» (тобто з нотами) увійшли твори: «Козак», «Кошовий», «Низовець», «Лісовчик», «Січовий», «Чайка», «Остафій Дашкевич», «Гостина у Івоні», «Веслярі», «Гандзя з Самари», «Піснь козацька», «Роман з Кошири». Ці твори можна зараховувати тепер до доведеної Шевченкової лектури. Трохи менше половини обсягу книжки займають авторські примітки до текстів. До слова, розпродавалася вона вкрай погано³².

У тому ж році, коли Шевченко вже закінчив роботу над повістю, у його щоденнику з'явилася ще одна зневажлива згадка про Падуру. Після запису, датowanego 20 травня 1858 року, рукою Івана Лазаревського на звороті сторінки занотовано пісню про Кармалюка, що починалася рядком «Повернувся я з Сибірі...». Під текстом Шевченко власноруч додав: «Сочинение этой весьма немудрой песни приписывают самому Кармелюку. Клеветают на славного льщаря. Это рукоделье мизерного Падуры»³³. В академічному виданні Леонід Большаков (за участю Надії Вишневської)³⁴ повторив

²⁹ І. Франко, *Зібрання творів: У 50 т.*, Т. 27, Київ 1980, с. 300.

³⁰ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна...*, с. 108.

³¹ *Ryśta Tymka Padurry*, с. XXIV.

³² В. Гнатюк, *Тимко Падура. Критико-біографічний...*с. 39.

³³ Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів: У 12 т.*, Т. 5, Київ 2003, с. 186.

³⁴ Там само, с. 418.

Oleksandr Boron, *Джерела Шевченкової обізнаності із творчістю Тимка Падури...*

коментар Юрія Івакіна із попереднього Повного зібрання творів³⁵), що серед творів Падури такої пісні немає, а її авторство належить кременецькому каноніку Яну Комарницькому, адже той «сочинял песни, из которых наиболее известной стала народу и распространялась во многих вариантах песня о разбойнике Кармелюке»³⁶. Схоже, Івакін при цьому спирався на передмову та коментар у виданні пісень літературного походження 1956 року³⁷. Вперше цю версію без жодних доказів висловив ще 1884 року польський історик Юзеф Антоній Ролле³⁸.

У 1827–1829 роках³⁹ Тимко Падура, як уже йшлося, заснував у маєтку польського магната й авантюриста Вацлава Жевуського («отаман Ревуха») в Саврані спеціальну школу лірників, бандуристів і торбаністів, що мали створити провінційну чи то польську, чи то «малоросійську» літературу, змістом якої було б оспівування козацьких звичаїв. До цих «бардів» доєдналися співці на чолі з придворним виконавцем Євстафія Сангушка – Григором (Гжегожем) Відортом. «Каноник кременецкий Ян Комарницкий принял участие в этой образовавшейся плеяде <...>»⁴⁰, склавши з-поміж іншого пісню про Кармалюка, як і зацитовано в коментарі академічних видань. Насправді, нагадує Нахлік⁴¹, це твердження давно спростовано⁴², її авторство нині залишається нез'ясованим, що слід відобразити у наступному академічному виданні. Можливо, вона справді народна⁴³. Втім, Шевченко відчув саме нефольклорне, на його переконання, походження пісні, яка хоч і набула поширення в народі,

35 Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів. В 6 т., Т. 5*, Київ 1964, с. 341.

36 А. Русов, *Торбанисты Греггор, Казтан и Франц Видорты*, „Киевская старина” 1892, Т. XXXVI. Март, с. 372.

37 *Пісні та романси українських поетів. В 2 т., Т. 1*, Київ 1956, с. 46–47; Т. 2: с. 317–321.

38 В.У. Олійник, *Про авторство деяких українських народних пісень*, „Народна творчість та етнографія” 1959, № 2, с. 116–118.

39 Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна*, с. 230.

40 А. Русов, *Торбанисты Греггор...*, с. 372.

41 Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна*, с. 109.

42 Див.: В.У. Олійник, *Про авторство деяких українських народних пісень*, „Народна творчість та етнографія” 1959, № 2, с. 116–121; *Пісні літературного походження*, Київ 1978, с. 476–477.

43 В.У. Олійник, *Про авторство деяких українських...*, с. 120–121.

однак зберегла деякі ознаки літературності, очевидні для носія і знавця усної творчості.

Ще Іван Франко помітив певну схожість у змалюванні народного співця («тип лірника-пророка»⁴⁴) у творчості представників «української школи» і в Шевченковому вірші «Перебендя» (1839). Щодо Падури, то його думка «Лірник» (1824), присвячена «тіням Івана Мазепи, гетьмана задніпровського»⁴⁵, «сталася почасти піснею народною, ходила головно по дворах шляхетських та попівських і спопуляризувала вже в 1820-их і 30-их роках фігуру лірника Відорта, в котрого в піснях воскресають змерлі люди, змерлий час <...>»⁴⁶. Це фактично два різні тексти: твір Падури і переробка авторства Григора Відорта «Піснь Відортова»⁴⁷. Зацитувавши рядки з вірша Падури («Відчиніте замка брами, / Нехай піснь в нім загуде!.. / Пожуриться співак з вами, / Пожуриться та й піде»⁴⁸), Франко зауважує, що «журба і туга – головний мотив пісень сього першого в нашій літературі лірника-співака. Далі інтересно, що вже тут він називається “апостолом” (“Де апостола запросять, благословен буде дім”), т. є. що автор уживає постаті бідного, жебрующего старця для того, щоб вложити в неї свої погляди на поезію, на минуле і будуче»⁴⁹. Так само Шевченків Перебендя «Заспіває та й згадає, / Що він сиротина, / Пожуриться, посумує, / Сидячи під тином»⁵⁰.

Місія в Падуриного лірника, і в Шевченкового Перебенді полягає у пробудженні пам'яті про минуле. У Падури: «Скаже встати з мертвих часам / Всемогуща пісні власть: / З кайдан, мире, твоїм спасам / В руки вільні меч подасть»⁵¹. Химерний Перебендя не звертається до людей, адресуючись натомість до Бога, але його спів не марний: «Старий заховавсь / В степу на могилі, щоб ніхто не бачив, / Щоб вітер по полю слова розмахав, / Щоб люде не чули, бо то Боже слово, / То серце по волі з Богом розмовля, / То серце

⁴⁴ І. Франко, *Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах*, Київ 2008, Т. 53, с. 467.

⁴⁵ Т. Падура, *Вибрані твори* = *Utwory wybrane*, Київ 2012, с. 91.

⁴⁶ І. Франко, *Зібрання творів: У 50 т.*, Київ 1980, Т. 27, с. 299.

⁴⁷ Є. Нахлік, *Творчість Юліуша Словацького й Україна*, с. 119.

⁴⁸ Т. Падура, *Вибрані твори* = *Utwory wybrane*, Київ 2012, с. 91.

⁴⁹ І. Франко, *Зібрання творів: У 50 т.*, Київ 1980, Т. 27, с. 300.

⁵⁰ Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів: У 12 т.*, Київ 2001, Т. 1, с. 110.

⁵¹ Т. Падура, *Вибрані твори...*, с. 91.

Oleksandr Boron, *Джерела Шевченкової обізнаності із творчістю Тимка Падури...*

щебече Господню славу, / А думка край світа на хмарі гуля»⁵². Втім, жодних безпосередніх запозичень у Шевченка з Падури немає. Франко дійшов висновку, що представники «української школи», змальовуючи постать народного співця, виробили своєрідну модель образу, на яку певною мірою орієнтувався автор «Перебенді»: «<...> постать лірника-кобзаря вже довгий час перед Шевченком використовувана і модельована була в літературі в спосіб, доволі схожий на те, що стрічаємо й у нашого поета, і що він, творячи свого Перебендю, ішов по протоптаним слідам других, реасумував в собі давнішу традицію поетичну, приймаючи з неї одно, відкидаючи друге, поглиблюючи її декуди відповідно до свого таланту, але разом вкладаючи в неї свою душу, своє життя, свої враження»⁵³. Вірогідно, Шевченко знав із рукописних списків чи усного поширення обробку «Піснь Відортова», уявлення про яку дає публікація у збірці 1842 року⁵⁴.

Можна тільки здогадуватися, чим викликано епітет «мизерный» щодо Падури. Ймовірно, Шевченко стримано оцінював рівень його поетичного обдарування, не сприймав подекуди неоковирну мову стилізованих під фольклор творів, а також полонофільську ідеалізацію козацької минувшини. Тут варто взяти до уваги і безпосередній подразник для такого вислову: невисокого художнього рівня пісня, яка перу Падури й не належала насправді, хоч у Шевченковій репліці, звісно, відбився його попередній досвід ознайомлення із доробком цього польсько-українського поета. Постать Тимка Падури займає достойне місце в історії української літератури першої половини XIX століття⁵⁵. Водночас не варто переоцінювати його творчість, щоб у такий спосіб мовби компенсувати невинувдане замовчування в радянські часи. За будь-якого підходу Шевченкові слова про поета зберігають свою значущість.

Bibliografia

Franko I., *Dodatkovі tomy do Zibrannya tvoriv u p"yatdesyaty tomakh*, Т. 53, Kyiv 2008.

Franko I., *Zibrannya tvoriv: U 50 t.*, Kyiv 1980, Т. 27.

⁵² Т.Г. Шевченко, *Повне зібрання творів...*, с. 111.

⁵³ І. Франко, *Зібрання творів: У 50 т.*, Київ 1980, Т. 27, с. 301–302.

⁵⁴ *Pienia Tomasza Padury. Wydanie Kajetana Jabłońskiego*, Lwów 1842, с. 46–48.

⁵⁵ *Історія української літератури: У 12 т.*, Київ 2016, Т. 3, с. 416–422.

- Hnatyuk V., *Tymko Padura v ukrayins'komu istorychno-kul'turnomu protsesi*, „Chervonny shlyakh” 1927, № 3.
- Hnatyuk V., *Tymko Padura, Krytyko-biografichnyy ta istorychno-kul'turnyy narys*, Kharkiv–Kyiv 1931.
- Istoriya ukrayins'koyi literatury: U 12 t.*, Kyiv 2016, T. 3.
- Kulish P., *Polyakam ob ukrayntsakh*, „Osnova” 1862. Lyuty (fevral’).
- Nakhlik Ye., *Tvorchist’ Yuliusha Slovats’koho y Ukrayina. Problemy ukrayins’ko-pol’s’koyi literaturnoyi komparatyvistyky*, L’viv 2010.
- Oliynyk V.U., *Pro avtorstvo deyakyykh ukrayins’kykhnarodnykh pisen’*, „Narodna tvorchist’ ta etnohrafiya” 1959, № 2.
- Padura T., *Pienia*, Lwów 1842.
- Padura T., *Pyśma. Wydanie posmertne z awtohrafii*, Lwiw 1874.
- Padura T., *Ukrainky z nutoju*, Warszawa 1844.
- Padura T., *Vybrani tvory = Utwory wybrane*, Kyiv 2012.
- Pisni literaturnoho pokhodzhennya*. Uporyadkuvaly V.H. Boyko (teksty), A.F. Omel’chenko (melodiyi), Kyiv 1978.
- Pisni ta romansy ukrayins’kykh poetiv v 2 t.*, Kyiv 1956, T. 1.
- Radshevs’kyy R., *Tomash Padura – pol’s’ko-ukrayins’kyy liryk*, [v:] T. Padura, *Vybrani tvory = Utwory wybrane*, Kyiv 2012.
- Rusov A., *Torbanisty Gregor, Kaetan i Frants Vidorty*, „Kievskaya starina” 1892, T. XXXVI, Mart.
- Shchurat S.V., *Pro zv’yazky T. Padury z dekabrystamy*, „Ukrayins’kyy istorychnyy zhurnal” 1968, № 11.
- Shevchenko T.H., *Povne zibrannya tvoriv: U 12 t.*, Kyiv: 2001, T. 1; 2003, T. 4; 2003, T. 5.
- Shevchenko T.H., *Povne zibrannya tvoriv: V 6 t.*, T. 5, Kyiv 1964.
- Skal’kovskyy A., *Istoriya Novoy Sechi ili poslednego kosha zaporozhskogo. Izvlecheni iz sobstvennogo zaporozhskogo arkhiva*, Odessa 1841.
- Skal’kovskyy A., *Istoriya Novoy Sechi ili poslednego Kosha Zaporozhskogo. Sostavlena iz podlinnykh dokumentov Zaporozhskogo Sechevogo arkhiva*. 2-e izd., ispr. i znachytel’no umnozhennoe, Odessa 1846.
- Smilyans’ka V.L., *Shevchenkoznachchi rozmysly. Zbirnyk naukovykh prats’*, Kyiv 2005.
- Voznyak M., *U stolittya «Zori» Markiyana Shashkevycha (1934–1934). Novi rozshuky pro diyal’nist’ yoho hurtka*, L’viv 1935.
- Zhur P., *Duma pro Ohon’. Z khroniky zhyttya i tvorchosti Tarasa Shevchenka*, Kyiv 1985.

